

ADAM KLASIŃSKI

Aethes bilbaensis (RÖSSLER, 1877) (Lepidoptera: Tortricidae) – nowy gatunek dla fauny Polski

<http://doi.org/10.5281/zenodo.4018467>

Częstochowskie Koło Entomologiczne przy Muzeum Częstochowskim, Aleja NMP 47, 42-217 Częstochowa, Polska; ul. Łukasińskiego, 42-200 Częstochowa, Polska, e-mail: adamklas@op.pl

Abstract: *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) (Lepidoptera: Tortricidae) – a new species for the Polish fauna. *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) was collected in Olsztyn near Częstochowa. The species is new for the Polish fauna.

Key words: Lepidoptera, Tortricidae, Cochylini, data of distribution, new records, south Poland.

WSTĘP

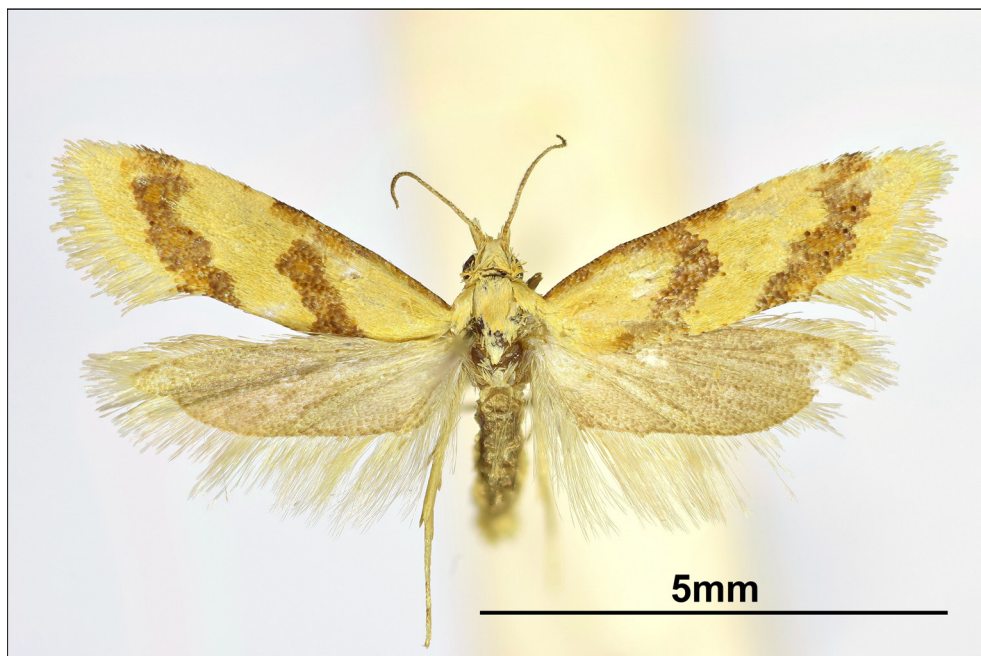
Region północnej i środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej jest słabo poznany pod względem występowania łuskoskrzydłych. Pierwsze dane faunistyczne, dziś już historyczne, pochodzą z początku XX wieku (PRÜFFER 1911, 1914, 1918). Ostatnie jakościowe badania nad motylami mniejszymi autor prowadził w pobliżu wsi Walaszczyki (KLASIŃSKI 2016). Całościowe badania nad zwójkowatymi obejmowały 25 stanowisk i prowadzone były w latach 1997-2018. Wyniki zostały opisane w pracy KLASIŃSKIEGO (2019). Autor od wiosny 2020 roku badał łuskoskrzydłe, między innymi zwójkowate, w okolicach miejscowości Olsztyn koło Częstochowy. Teren badań to w większości suche piaszczyste wzgórza z wieloma jurajskimi ostańcami wapiennymi, poprzedzielanymi wąskimi młodymi zadrzewieniami z przewagą sosny zwyczajnej *Pinus sylvestris* (LINNAEUS, 1753). Występujące tu trawiaste murawy, są od kilku lat wypasane przez owce. Wypas ma na celu zachowanie kserotermicznego charakteru wzgórz „Jurajskich Parków Krajobrazowych”. W trzeciej dekadzie lipca, autor odłowił na światło jeden egzemplarz *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877). Typowy dla Bilbao (Hiszpania) (RAZOWSKI 1984). Gatunek zachodnio-palearktyczny, znany od Północnej Afryki i Półwyspu Iberyjskiego przez Grecję, Azję Mniejszą, północny Liban po Iran, Afganistan i Turkmenistan (BUDASHKIN 1993). W Europie Środkowej, północna granica występowania przebiega przez: Czechy, Austrię, Węgry i Słowację (FAZEKAS 2008). Najbliższym stanowiskiem graniczącym z Polską są Pieniny na Słowacji, (Halygovské skaly) (PANIGAJ 2008). Gąsienica żyje na *Carum verticillatum*, *Crithmum maritimum* (RAZOWSKI 2002). Rośliny te można spotkać w środowiskach piaszczystych, na kamienistych zboczach nadmorskich, środkowo-zachodniej części wybrzeża Europy (BONNET & BARRATTE 1896).

MATERIAŁ I METODY

Aethes bilbaensis (RÖSSLER, 1877) (Ryc. 1)

1♂, 25 VII 2020, złowiony na stanowisku bezpośrednio przylegającym do wzgórza zamkowego w miejscowości Olsztyn koło Częstochowy, skała „Ganek Ewy” (Ryc. 3a) 50°44'53"N/19°16'41"E, wysokość 360 m, leg. A. Klasiński, egzemplarz w zbiorze autora.

Do połowu zastosowano lampę o skojarzonym widmie światła ultrafioletowego, zbudowaną w oparciu o projekt BREHM'a (2017). Lampę umieszczono wewnątrz ekranu w kształcie zamkniętego walca z białej tkaniny (moskitiery). W części ilustracyjnej pracy zamieszczono: Imago (Ryc. 1), aparat kopolacyjny, preparat Nr. AK 5197 (Ryc. 2), biotop (Ryc. 3a, b). Genitalia przygotowano metodami opisanymi w (ROBINSON 1976) (TRAUGOTT -OLSEN & NIELSEN 1977). Zdjęcia wykonano przy użyciu aparatu fotograficznego Nikon D610, zamontowanego na kolumnie fotograficznej, mikrometrycznej, mieszka PB-5, obiektywu Nikon 60mm i mikroskopu optycznego Jenamed 2. Zastosowano oprogramowanie View NX 2, Raw Therapee 5.1, CombineZ.

Ryc. 1. Imago *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) (fot. A. Klasiński).

Fig. 1. Imago *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) (photo A. Klasiński).

DYSKUSJA

Odlawiane zwójkowate z rodzaju *Aethes* BILLBERG, 1820 sprawiają trudności w prawidłowej determinacji. Podobieństwo zewnętrzne wielu gatunków takich jak: *Aethes dilucidana* (STEPHENS, 1852), *Aethes flagellana* (DUPONCHELL, [1836]), *Aethes beatricella* (WALSINGCHAM, 1898), *Aethes francillana* (FABRICIUS, 1794), *Aethes tornella* (WALSINGCHAM, 1898), *Aethes fennicana* (M. HERING, 1924) jest przyczyną nieprawidłowych oznaczeń. Dopiero po wstępnej ocenie rozpiętości skrzydeł zebranego materiału, a następnie wykonaniu

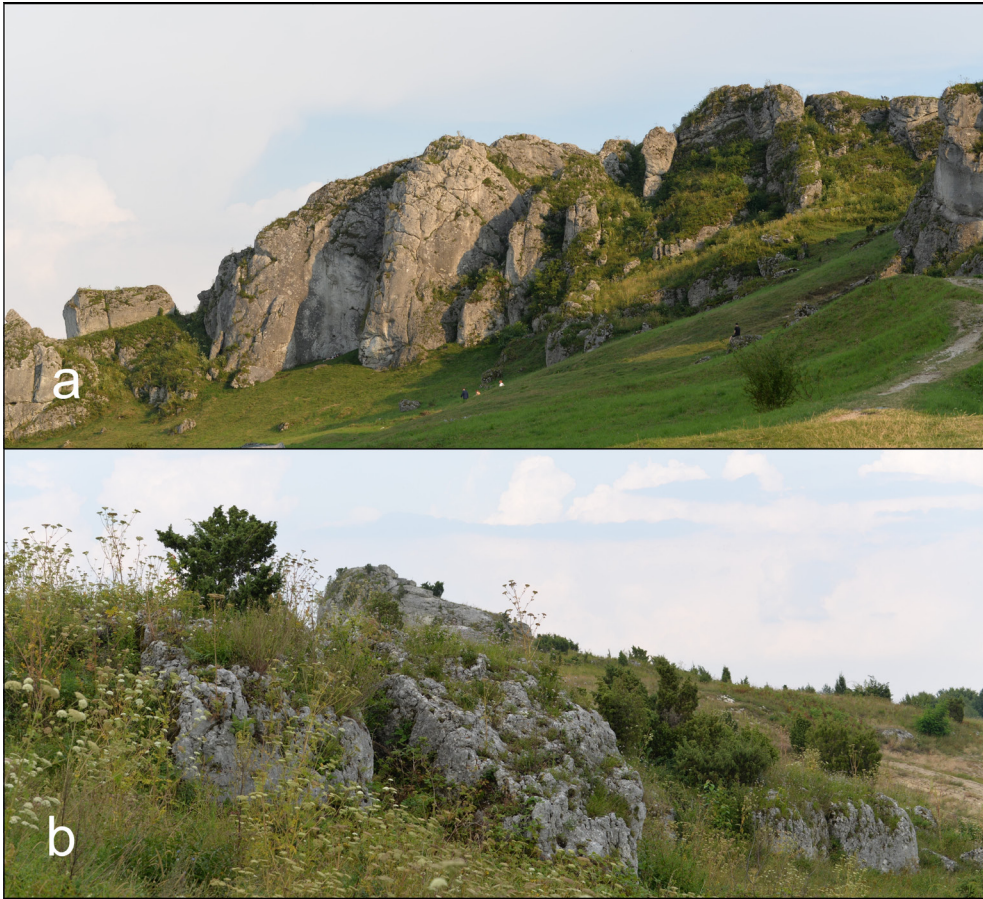
preparatów aparatów kopulacyjnych wszystkim pozyskanym zwójkowatym z tego rodzaju, autor zdołał oddzielić od siebie dwa gatunki, to jest: *Aethes francillana* (FABRICIUS, 1794) i omawianego w pracy *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877), występujących jednocześnie.

Podobieństwo istnieje również w aparatach kopulacyjnych samców. Przykładem mogą być taksony: *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) i *Aethes confinis* RAZOWSKI, 1974. Podczas determinowania materiału odłowionego w Olsztynie koło Częstochowy, autor posiłkował się literaturą (RAZOWSKI 2002). Materiałem porównawczym przy badaniu aparatu samca była grupa odłowionych samców *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) z Europy Południowej: 2♂♂, Croatia, Dalmatia, Čiovo, 13-20 VIII 2016; 2♂♂, Bulgaria, Ribnik, ds. Petrić, 22 V - 6 VI 2011, materiał w zbiorze autora. *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) jest taksonem śródziemnomorsko-zachodnioazjatyckim i istnieje możliwość rozprzestrzeniania się gatunku w kierunku na północ Europy. Ostatnie doniesienie pochodzi z Wysp Brytyjskich (BEAWAN 2020).

Ryc. 2. Aparat kopulacyjny samca *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) (fot. A. Klasiński).

Fig. 2. Male genitalia of *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) (photo A. Klasiński).

Ryc. 3. a – Skala „Ganek Ewy”, strona zachodnia, widok od Olsztyna, b – biotop *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877), strona wschodnia skały „Ganek Ewy”, widok od wsi Przymiłowice (fot. A. Klasiński).

Fig. 3. a – Western side of the rock "Ganek Ewy", view from Olsztyn, b – biotope of *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877), eastern side of the rock "Ganek Ewy", view from Przymiłowice village (photo A. Klasiński).

PODZIĘKOWANIA

Chciałbym podziękować Doktorowi Wojciechowi Kubasikowi z Instytutu Ochrony Roślin - Państwowy Instytut Badawczy w Poznaniu, za potwierdzenie determinacji gatunku, a także Profesorowi Jarosławowi Buszko z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu za pomoc merytoryczną i recenzję pracy.

PIŚMIENNICTWO

- BEAWAN S. 2020. *Aethes bilbaensis* (RÖSSLER, 1877) (Lepidoptera: Tortricidae) new to the British Isles. *Entomologist's Gazette* 71: 210–216.
- BONNET E., BARRATTE J.F.G. 1896. Exploration Scientifique de la Tunisie. Catalogue Raisonne des Plantes Vasculaires de la Tunisie, Paris: 180 pp.
- BREHM G. 2017. A new LED lamp for the collection of nocturnal Lepidoptera and a spectral comparison of light-trapping lamps. *Nota Lepidopterologica* 40: 81–40.
- BUDASCHKIN J.I. 1993. New materials on taksonomy and biology of Palearctic leaf-rollers (Lepidoptera, Tortricidae). *Vestnik zoologii* (2): 45–53.

- FAZEKAS I. 2008. The species of the genus *Aethes* BILBERG 1821 of Hungary (Lepidoptera, Tortricidae). *Natura Somogyiensis* 12: 155.
- KLASIŃSKI A. 2016. Dane dotyczące motyli mniejszych (Microlepidoptera) okolic Częstochowy. Część I, Walaszczyki. *Biuletyn Częstochowskiego Kola Entomologicznego* 15: 11–14.
- KLASIŃSKI A. 2019. Dane dotyczące występowania zwójkowatrych (Lepidoptera, Tortricidae) środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. *Biuletyn Częstochowskiego Kola Entomologicznego* 17: 3–16.
- PANIGAJ L. 2008. New records of Lepidoptera from Slovakian part of the Pieniny Mts. *Pieniny - Przyroda i człowiek* 10: 79.
- PRÜFFER J. 1911. Przyczynek do poznania fauny luskoskrzydłych okolic Częstochowy (Macrolepidoptera). *Entomolog Polski* 3: 99–102.
- PRÜFFER J. 1914. Materiały do fauny luskoskrzydłych okolic Częstochowy, Cz. I. *Pamiętnik Fizjograficzny* 22: 171–198.
- PRÜFFER J. 1918. Przegląd motyli większych okolic Krakowa. *Sprawozdania Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności* 52: 521–580.
- RAZOWSKI J. 1984. The oriental Cochylidii (Lepidoptera, Tortricidae). *Annales Zoologici* 36(11): 232.
- RAZOWSKI J. 2002. Tortricidae of Europe Vol. I, Tortricinae and Chlidanotinae, Bratislava 174: 63, Plate 18.
- TRAUGOTT-OLSEN E., NIELSEN E.S. 1977. The Elachistidae (Lepidoptera) of Fennoscandia and Denmark. *Fauna Entomologica Scandinavica* 6: 1–299.

Accepted: 19 August 2020; published: 8 September 2020

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>